

EDITORIAL

El nostre gran poeta Josep Maria de Sagarra diu en un dels fragments del POEMA DE NADAL:

*Avui el llavi cansat
vol estrafer l'alegria;
homes de bona voluntat,
avui la llengua impia
sembla com que demani caritat
per esborrar la gran malenconia
del nostre món atabalat.*

Nosaltres destacaríem del poema aquesta referència al “món atabalat”.

Realment, vivim cada vegada més, i això és perillós, en un “món atabalat”. Si ens fixem en els dies anteriors a les festes, veiem que es disparen uns mecanismes de consum que queden molt lluny del missatge de Nadal. Aquests dies generen molt d'estrès, cansament i nervis. Les mestresses de casa arrossegueu la càrrega més pesada disposant, un any més, de quant menjar caldrà fer per atendre tants convidats passius. Un any més recomanem una mesura gastronòmica que afavoreixi la il·lusió i redueixi qualsevol mena de trasbals.

NOTÍCIES

• El passat dissabte 14 d'octubre, van celebrar les noces d'or, Jaume Secanell Tomàs i Lola Huguet Massons. La celebració fou al capvespre amb una celebració a la parròquia i un sopar de germanor a la sala de la vila de Tarroja, en companyia d'una llarga parentela i en un ambient de franca familiaritat. Per molts anys!

• Eleccions al Parlament de Catalunya.
Dia 1 del passat novembre

Van formar la mesa electoral: President, Lídia Marsol Torres. Vocals, Senyor Jordi Verdés Torra i Joaquim Buil Castells. Interventor, Felip Verdés Solà

Nombre d'electors censats:	150
Nombre de votants:	103
Nombre de vots en blanc:	7

Nombre de vots nuls: 2

Nombre de vots obtinguts per cada candidatura:

Partit del Socialistes de Catalunya/Ciutadans pel canvi: 11 vots.

Convergència i Unió: 34 vots.

Iniciativa per Catalunya Verds-Esquerra Unida i Alternativa: 7 vots.

Partit Popular: 7 vots.

Escons Insubmisos-Alternativa dels Demòcrates Descontentos: 1 vot

Partit Antitaurí contra el Maltractament Animal: 1 vot

Esquerra Republicana de Catalunya: 33 vot

• El passat 18 de novembre a la Sala Municipal d'Arenys de Munt, es va celebrar el 6è Simposi sobre La Descoberta Catalana d'Amèrica, amb un programa interessant i cada any més atractiu. La qualitat de la majoria dels ponents, juntament amb l'interès que el tema desperta, féu que la sala on tingué lloc el Simposi fos ben concorreguda.

64 SIMPOSE SOBRE LA DESCOBERTA CATALANA D'AMÉRICA
Arroyo de Maiz, 18 de novembre del 2006, Sala Municipal, Riera Francesc, Maccà, 39

PROGRAMA

10 matí: Salutació i Benvinguda

-ANDRÉU MAJO (Batlle d'Arroyo de Maiz)
-MIGUEL RIBERA (Batlle d'Arroyo de Maiz)
-CARLES CAMP (President de la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya)

-MATTHEW TREE (Periodista i escriptor): Conferència introductoria

PONÈNCIES I COMUNICATS

11 matí:

-ARMAND SANMAMBRE: "El Gran: un topònim clau en la teoria de la sortida de País"
-ALBERT PUIG: "El primer viatge d'En Cristòfor Colom i la vela italiana"
-MARC DEPOORTER: "País i el país del 42"

12:00

-ENRIC GUILLOT: "Intercanvi cultural i empremta catalana a Amèrica. La filiació geogràfica en els mapes i portulans dels segles XVI, XVII i XVIII"
-CARLES CAMP: "L'«vessant thermal» d'En Cristòfor Colom: un soldat català a la conquesta de Mèxic"

13:00

-JORDI MIRAVET: "L'estructura política catalana i l'Amèrica colònia primerenca"
-GUSTAU AZZURRIAN: "Una notícia del Cour de Navarrese sobre la descoberta catalana d'Amèrica"
-TAIS BASTIDA: "El primer art europeu a Amèrica: possible projecció del gènere català"

14:00

-MANEL CAPDEVILA: "Els instruments, cartes i taules de navegació d'En Colom i En Carles"
-XAVIER COLOMER: "Catalunya i Colòmbia: català i colòmbia"
-JOSEP SIGARRA: "El viatge d'En Joan d'En Cristòfor Colom"

17:00

-JORDI INDIANO: "L'origen familiar de Vasco Núñez de Balboa, descobridor de l'Oceà Pacífic"
-MANEL CARRERA: "Juan Colón i Bertran, un Cristòfor Català? i llegenda i culte de Sant Cristòfor, protector dels viatgers de Catalunya"

18:00

-DANIEL IBÁÑEZ: "Ferran Cortés, Carles V, les Ordencacions de Jaume II d'Urgell i la ciutat ideal de Francesc Ximénez"
-ALBERT GISPERT: "Barcelona i els orígens urbanístics de Santo Domingo"

19:00

-JORDI BELBENY: "Les tres carreres i el creuament de l'Imperi de Gibraltar"
-ROGER MALLOLA: "El sentit d'Estar i la quantia Colom"

• Dissabte dia 2 de desembre, al local Social de la Vila, el jovent de Tarroja amb el suport de l'Ajuntament i el Consell Comarcal, organitzà un taller que a primer cop d'ull, va despertar els comentaris de: "ara m'agafaran!, quina cosa més estranya fan la gent d'avui..." Vegem de què es tracta: "La teràpia del riure". Està científicament comprovat que el riure

franc, la gran riallada aporta multitud de beneficis: rejoyeneix, elimina l'estrès, les tensions, l'ansietat... De la mà de Jordi Baiget, educador social i pallasso, vam assajar una primera part de riure, escoltant les seves explicacions i experiències que havia viscut. Així ens va anar introduint en els jocs de confiança en el grup, a perdre la por escènica, ens fa vergonya ser l'objectiu de totes les mirades... Qui ha experimentat aquest tipus de teràpia li queden ganes de repetir.

Tot i que el grup no fou massa nombrós, la fusió entre joves i gent gran, ha resultat una pràctica molt positiva. Ànims i a repetir!

• Per molts anys! A tots els avis de la nostra població que, havent travessat la tanca del 90, segueixen estre nosaltres:

Joana Ortiz de ca la Juanita, 91 anys
Rosa Vila de cal Mariagna, 90 anys
Sebastià Llobera de cal Pelat, 93 anys
Angela Torra de cal Bort, 95 anys
Armand Verdés de cal Cirera, 96 anys.

• Diumenge dia 17 de desembre, també a Tarroja es van fer actes en favor de la Marató de TV3. Una xocolatada que aplegà a bona part dels veïns en una tertúlia força animada. Es van recollir en total 500 euros. L'associació de dones "El Lilà" va ser qui la va organitzar.

Terra Rubra, com cada any també feu la seva petita aportació de 50 euros.

• Ens ha toca un pessic de la rifa de Nadal, no podem dir que ens hi farem rics però ens ha fet molta il·lusió. L'any que bé més.

Defuncions

El dia 19 de novembre va morir Dolors Gou i Balagué de cal Condal, a l'edat de 76 anys. El nostre condol més sentit a la família.

Taller de Risoterapia
A Carret del
Jordi Baiget
(Educador Social i Pallasso)

**Dissabte 2 de Desembre a
les 16h al
Local Social de Tarroja**

Inscripcions: riabartera@ccsegarra.com / lulaplausa@ccsegarra.com
trucant al: 699 12 43 82

Organitzat per

EL COMIAT DE JOSEP COMA, MESTRE I AMIC

Quan un amic entrançable ens deixa, sentim un buit en el nostre interior que fins i tot al temps, que diuen que tot ho cura, li costarà molt d'emplenar. Aquesta, benvolguts lectors, és la sensació que ens ha deixat la mort sobtada de Josep Coma Llorens.

Hi ha el tòpic que el dia del funeral surten a relluir totes les virtuts del finat. Aquest cas, però, que ha causat el dol de tothom qui havia conegut el Coma, no és pas ben bé d'aplicació tot això. Voldria dir, sense temor d'equivocar-me, que les seves virtuts humanes, la seva bonhomia, l'estima i dedicació il·lusionada a la professió de mestre, d'educador, de company en qui es podia confiar plenament sempre, eren ja públicament reconegudes en vida.

Persona senzilla, d'ascendència humil, orfe de pare que li arrabassà la Batalla de l'Ebre, va obrir-se camí en la vida amb l'esforç personal i la intel·ligència de què estava dotat. Els qui hem tingut el privilegi d'honorar-nos amb la seva amistat, el recordem a les darreries de la dècada de 1950 aprenent francès amb un rudimentari tocadiscs que reproduïa els discs del mètode Assimil, llavors encara de vinil, fins aconseguir-ne una notable destresa, que complementà, al temps de les vacances d'estiu, treballant com a responsable de les piscines de l'Hotel Carlemany d'Andorra.

La seva inquietud no tenia fre. Al temps que demostrava la seva vàlua donant classe de l'idioma après, anava endinsant-se, successivament, en l'aprenentatge de l'anglès, de l'alemany i del rus. Tots tres ja no amb disc de vinil, sinó amb una metodologia tan precària com estar subscrit a la revista *Selecciones de Readre's Digest* –en les edicions castellana i anglesa, primer, i uns anys després canviada per l'alemanya. En decidir fer front al rus, però, topà amb la dificultat que en aquells anys de la Guerra Freda la revista esmentada no es feia en aquell idioma. Però en trobà

una de semblant, Sputnik, que els russos feien també en edició castellana. I així el nostre amic, esmerçant hores i hores amb la revista en castellà en una mà, i en l'altra la de l'idioma que estava aprenent, assolí un domini dels idiomes que li va permetre donar classes d'anglès durant molts anys i gaudir amb la lectura, fins i tot de les novel·les de Tolstoi en versió original.

Malgrat que la situació política d'aquell temps impedia l'aprenentatge del català, sempre ens havíem cartejat en la nostra llengua. Un bon dia que mai he oblidat, m'envià un article en català!, per publicar en la senzilla revista *Isard*, que editàvem els mestres de la muntanya.

Érem a primers de 1959, la revisteta no comptava amb cap permís, duïa una col·laboració en català i, per acabar-ho d'embolicar, no se pas com, va arribar a oïdes de la Pirinaica, aquella emissora de ràdio que s'escoltava per ona curta i el volum ben baix. Aquella gent, en una emissió dels vespres, no van tenir gens de peresa a dir, més o menys, "*Felicitemos al maestro de Guàrdia de Tremp, colaborador de la revista Isard, por escribir en la lengua vernácula de Catalunya, tan proscrita por el imperialismo franquista*". Lenrenou que s'armà fou considerable: la Guàrdia Civil cercà antecedents del mestre als alcaldes de Guàrdia i Tarroja (el seu poble nadiu), el delegado provincial de Informació y Turismo prengué cartes en l'afer i sort que hi hagué del Bisbe del Pino que, assabentat que aquells mestres érem una bona gent que no es posava en política, amb el seu, en aquell temps, potent paraigua aturà la calamarsada que ens venia a sobre.

Passaren uns anys i ja amb les aigües tranquil·les de la democràcia, és dels primers que es posa al peu del canó en l'ensenyament del català a dotzenes de mestres que assisteixen

---

als cursos per aprendre la llengua que a l'escola els havia estat vetada.

L'any 1995, el porta a la publicació del seu primer llibre, *Sabó de casa*. Llibre senzill, del què se n'ha fet diverses edicions i que fou guardonat amb el premi Humbert Torres 1996. Després han anat sorgint: *Sort que érem joves*, *La ben pentinada*, *Paraules noves i pernils vells*, *Entre Tots Sants i Manresa*, *La memòria de les flames* i *Cosint al sol*. Simultàniament,

ha publicat nombrosos articles a les revistes Segarra, Terra Rubra i Lo Padrí.

El Josep Coma ens ha deixat ara orfes de la seva amistat, però els qui creiem en l'eternitat joiosa que ell ja gaudeix, confiem retrobar-nos algun dia. Ha marxat discretament, en el silenci d'una matinada segarrenca, discretament interromput per les set martellades amb que el rellotge del seu estimat campanar l'ha volgut acomiadar. A nosaltres ens ha llegat l'exemplaritat d'una vida fecunda i el regal d'una obra literària de la qual podran gaudir futures generacions.

Francesc Terés Llorens
Mestre Jubilat i amic del Josep

Josep Coma, tot un "Mestre"

La Dolors de Gra fa uns dies que em va dir que Josep Coma, el mestre de Tarroja, l'escriptor de records de la Segarra ja no està entre nosaltres, se n'ha anat a escriure al cel.

M'ha sorprès la notícia. Feia pocs dies que llegia el seu escrit en l'últim Terra Rubra –la revista de Tarroja–, on era un habitual col·laborador. Recordo com escrivia d'un record de la festa major del Poble amb el músic que els va tocar a casa seva. En Josep Coma era un pou de records. Els seus llibres i articles en són una mostra.

El vaig conèixer pel Josep M. Pinós que el va invitar a les Jornades Literàries dels Plans de Sió. Sempre hi participava en aquestes Jornades. També en alguna ocasió participà en les trobades d'artistes com la de l'any 2000, parlant de l'arquitectura del camp, aquestes construccions populars que les tenim massa abandonades. Recordo el títol que va utilitzar: *"Vida i manetes entorn les cabanes"*. En la lectura em va impressionar com amb un llenguatge planer apareixia el concepte de sostenibilitat, tant de moda avui, i com les construccions rurals són els millors documents per conèixer els costums d'abans. Escrivia: "Cada vegada que hi passàvem (davant de la cabana) el padrí em deia: "Mira la data, 1866, i mira quins números; ja pots buscar per allà on vulguis, que no en trobaràs d'altres de més ben fets que aquests. Els va fer el meu padrí amb la clavilla de l'arreu mentre les mules reposaven. Us imagineu el que volia dir? Volia dir que hi havia hagut un dia, aneu a saber quant de temps enrere, que el meu padrí, pantalons de vellut, brusa negra, gorra -catxutxa que deia ell- i la sempiterna pipa a la boca, havia estat xiquet com jo mateix i que també anava amb el seu padrí, un vell com ell, només que usava, segons m'havia explicat, gorra musca en lloc de catxutxa i calça curta. Naturalment que també importava, i molt, que aquest hagués estat l'autor d'aquella data en una pedra treballada amb una clavilla d'una arreu de fusta de l'any de la picor.

Si en tenia de vida aquella cabana! Sí, era molt millor que la nostra de sota la roca tot i els homes primitius que "a lo millor, a lo millor", eren més antics que el padrí del meu padrí. Aquesta data a la cabana i l'explicació dels seus orígens també em féu entrar en els pensaments, profunds pensaments, que poden circular per la barretina d'un infant de sis o set anys:

“Si el padrí del meu padrí ja ha passat, i el padrí s’ha convertit de nen a vell, deurà venir un dia que el padrí s’ha convertit de nen a vell, deurà venir un dia que el padrí també passarà i jo també en faré un vell i potser hi haurà un dia que jo també passaré”.

També amb l’escrit “*l’art en les coses ben fetes*”, va participar en la publicació de l’arquitectura de l’aigua en el curs d’arquitectura popular del 2004. Ens parlà de les peixeres i del seu entorn, dels pous i de com eren pel seu interior, recomanant visitar-ne un, sense parlar d’obres més superbes com els pous de gel o cisternes com al monestir de Sant Ramon o a la Universitat de Cervera.

Acabava dient que la vida a pagès era dura i mal pagada, però que trobaven en les coses ben fetes la satisfacció, com en els artistes, un esperit que es delecta amb l’orgull de la feina ben feta.

Com a bon mestre que era i políglota, li agradava fer rumiar al seu alumnat i els lectors. M’hauria agradat ser alumne seu. Ho he estat en part en aquestes intervencions que he citat, però també em va fer rumiar una bona estona, junt amb el meu pare. Tenia pendent telefonar-lo per si era la correcta solució. En el llibre *Sabó de casa*, de 1995, planteja una qüestió: “Un pagès va vendre cent bèsties entre conills, ovelles i bous i en van fer cent duros. Si va vendre els conills a ral, les ovelles a duro i els bous a cinc duros, quants animals hi havia de cada espècie?”

Permeteu-me que no us doni la solució. Rumieu si així us plau, a veure si la trobeu. Us puc dir per endavant que no hi trampa i que segons quin rastre agafeu, hi teniu feina estona; en canvi, si l’empreneu com cal, el podeu treure en minuts...”.

Davant l’obra que ens ha deixat, sis llibres, escrits a vàries revistes i moltes generacions d’alumnat. Ens queda agrair-li la seva generositat per col·laborar en tot el que si li demanava. El seu caràcter obert i optimista ens l’ha encomanat, amb una joia per viure. Amb els seus escrits també ens ensenya a saber anar per a la vida.

Josep Mora
Les Pallargues

A reveure Josep

En aquest país, en d’altres no ho sé, tenim una certa afecció per les necrològiques. Som gairebé mestrivols en aquest art difícil. Jo mateix, i penso que tu mateix, Josep, quedaves encantat de vegades quan llegies les paraules dedicades a l’absent.

Fins i tot pensem: Home!, això es podria haver escrit en vida del traspasat. Hauria estat content de llegir-ho. El sentiment general és de quan un ha deixat la vida li correspon ser una bona persona, com a màxim no gaire dolenta. Perquè quan l’interessat ja no hi és, acostuma a ser obligatori redactar una necrològica molt positiva per al difunt. Hem arribat tots a llegir paraules d’elogi, de ponderació i de reconeixement, fins i tot d’autèntics pocavergonyes.

No és el teu cas, Josep. Érem amics i a penes ens havíem tractat mai. Em comunicava amb tu per mitjà dels teus articles a TERRA RUBRA. I no cal dir per les teves obres escrites, totes de gran mèrit. I no t’ho dic per donar-te sabó ara que no hi ets personalment.

Mira si és casual, Josep, que pensava adreçar-te una petita obra meva que se’n diu “Àlbum de records”. Una peça insignificant, desigual i desdibuixada (com a mínim), però encara que un pèl més jove que tu, en aquest edat frisem per dir alguna cosa, no sabem exactament què. Diuen que es tracta de buidar el sac. En el meu cas personal es tractaria més aviat de correspondre als teus escrits. Un intercanvi, però amb un saldo inclinat al teu favor.

Descansa en pau, que t’ho has guanyat. Tractarem entre tots de que no es noti la teva absència. No deixarem planes en blanc que t’estaven destinades. En franquesa, farem el que podrem. Jo seguiré amb la meva ironia, les meves dèries, potser ancorat amb la idea vanitosa de dir a la gent: Senyors, pensin que jo i altres persones tenim el sac ple i que hem d’anar desgranant records simplement perquè ja no ens caben en el “coco”. Dispensin.

Davant la teva irreversible decisió de deixar aquest món, una bona abraçada, Josep.

Dionís Prat
Barcelona

En recordança del Josep Coma

Amb senyoriu i discreció, ens ha dit adéu! Però t'havies treballat una permanència a pols i a consciència, amb els teus llibres i escrits. Ara mateix, et tinc al costat tan viu com sempre.

Com quan ens veiem de tant en tant –massa poc, ara me n'adono- i em fascinava el teu sentit de l'humor i la teua bonhomia. He tret els teus llibres de l'estanteria i els he col·locat en lloc preferent per que quan necessiti companyia, només em calgui allargar la ma i et tingui a la vora. Algun mèrit havíem de tenir els escriptors: la continuïtat. Per això no et puc dir adéu, sinó gràcies.

Escriptor àgil, amè, profund quan volia, ric de coneixences...; ara et començaran a fer justícia, ja ho veuràs.

Voldria tornar a donar una abraçada a la Fina: la riquesa física del Josep, et podrà mancar, però la seua grandesa d'esperit t'acompanyarà sempre. I si jo et tinc a frec de mà, com no li tindràs tu que l'has ajudat a forjar-se, com a dona forta que ets, i ser la part principal de la seua obra personal i escrita ?

Que la pau del Josep ens cobreixi, i no ens manqui l'escalf que ens ha tramès.

Francesc Pascual

Escriptor

Josep Coma 26-10-2006

No sé quin pensador va dir –o tal vegada és cosa meva- que la vida no és altra cosa que un més o menys llarg camí cap a la mort. Aquesta depriment realitat es fa palesa cada vegada que un parent, amic o conegut emprèn el gran viatge cap a l'eternitat.

I si aquesta sortida és inesperada per sobtada com ho ha estat la de l'amic Josep Coma, encara més. Llavors, el fet ens porta inevitablement a filosofar sobre el que és la vida i sobre la poca cosa que som els humans.

A en Josep Coma el coneixia superficialment i més que en persona pels seus escrits que acostumo a llegir a la revista "Terra Rubra" de Tarroja en la que ell col·laborava habitualment, alguna que altra vegada havíem parlat a Pallargues o a Tarroja en coincidir en actes culturals, la veritat es que coneixent-lo poc, em queia bé; per la qual cosa el trobaré a faltar.

Descansi en pau; ell se n'ha anat, però resten els seus escrits que s'encarregaran que el seu record perduri en el temps; és el premi que tenim els que per ofici o per afecció fem quelcom fora de la rutina habitual; les nostres obres, per insignificants que siguin, acostumen a sobreviure'ns i fan que els que vénen darrera nostre, sobretot els parents propers, quan passats els anys troben algun escrit, una pintura, un moble, una pedra picada –parlo ara per en Josep Lacueva, el meu bon amic i company d'estudis de Tarroja, mort fa uns quants anys-, una talla de fusta, etc. i encara que sigui simplement una bonica paret de pedra aixecada prop de casa o a l'hort, comentin: "això ho va fer l'avi tal". I al llarg del temps, amb cada troballa el record reviu i es fa bonic.

Pensant això, pensant que en Josep Coma se n'ha anat, però que per fer-nos memòria d'ell ens queden les seves obres, vull fer arribar a la seva família el meu condol.

Mateu Solé

Les Oluges

CRISTÒFOR COLOM I EL BARRI BARCELONÍ DE LA RIBERA

Si donéssim per cert que el descobridor Cristòfor-Joan Colom no és altre que el navegant, militar i polític barceloní Joan Colom, que té cases prop de l'Església de Santa Maria del Mar, al barri mariner de la Ribera, els llibres oficials que ens parlen del seu origen i de la seva ciutat, tot i els retocs interessats dels censors, ens n'haurien d'haver deixat algun rastre, baldament fos indirecte, enfosquit i escadusser.

D'una lectura acurada de les fonts colombines, contrastada amb la documentació notarial inèdita, i llegint entre el joc de retallades i interpolacions textuais, ens adonem que hi ha prou dades per entendre que En Colom va tenir propietats a Barcelona, prop de Santa Maria del Mar. Però també n'han restat que exposen que ell era d'aquest barri mariner de la Ribera.

Així, En Gonzalo Fernández de Oviedo ens consigna que el seu origen “és a la ciutat de Plasència [...], a la ribera del riu Po”¹. Però, per contra, En Francisco López de Gómara afirma que “començà de petit a ser mariner, ofici que usaven molt els de la ribera de Gènova”² i no pas els de Plasència. Del mateix criteri és En Çurita, car escriu que En Colom és “de la Ribera de Gènova”³, tot

i que no el fa genovès, perquè ens assegura que era noble i que amb el descobriment del Nou Món, restarà clar per sempre que no hi havia “llinatge més noble i il·lustre que ho serà el d'En Colom, prop de les nacions estrangeres, i de totes les gents”⁴. De la qual sentència se n'infereix, per torna, que tampoc no era estranger als Estats de Corona d'Aragó.

També En Narcís Feliu de la Peña, als seus *Annals de Catalunya*, per més que ens ratifica que va “ser la Nació Catalana la primera que plantà en aquell Nou Món, i la que partí de Barcelona amb En Colom cap aquella Conquesta”⁵, no deixa d'objectivar que “fou En Colom natural d'un petit Lloc de la Ribera de Gènova”⁶. I el Pare José de Sigüenza, que especifica que el descobriment d'Amèrica no va ser una gesta exclusiva de Castella, sinó una “empresa gran, guardada de Déu per a l'augment i glòria d'Espanya i d'aquests Catòlics Reis”⁷, també rubrica que “En Cristòfor Colom fou natural de la ribera de Gènova”⁸.

Per acabar-ho d'adobar, l'Antonio de Herrera, ens assegura que alguns volen que l'Almirall sigui de Plasència, però “d'altres

4 Ídem.

5 NARCISO FELIU DE LA PEÑA Y FARELL, *Anales de Cataluña. Y Epilogo Breve de los Progressos, y famosos hechos de la Nacion Catalana, de sus Santos, Reliquias, Conventos, y singulares Grandezas; y de los mas señalados, y Eminentes Varones, que en Santidad, Armas, y Letras han florecido desde la primera Poblacion de España*; Jaime Surià, Impressor; Barcelona, 1709, volum III, p. 92.

6 Ídem, p. 92-93.

7 FR. JOSÉ DE SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*; Biblioteca de Autores Españoles-12, Bailly/Baillière é Hijos, Editores; Madrid, 1909, tom II, p. 40.

8 Ídem.

1 GONZALO FERNÁNDEZ DE OVIEDO, *Historia General y Natural de las Indias*; edició i estudi preliminar de Juan Pérez de Tudela Bueso, Biblioteca de Autores Españoles-117, Ediciones Atlas, Madrid, 1959, p. 16.

2 FRANCISCO LÓPEZ DE GÓMARA, *Hispania Vtrix* (Primera y Segunda parte de la *Historia General de las Indias*); Biblioteca de Autores Españoles-22, M. Rivadeneyra, Editor; Madrid, 1877, p. 165.

3 GERONIMO ÇURITA, *Historia de Rey Don Hernando el Catholico. De las Empresas, y Ligas de Italia*; op. cit., foli 17R.

---

de Cugureo, *a la ribera*, prop de la mateixa ciutat”⁹.

Conformement, En Ferran Colom, tot i negar que el seu pare fos de Gènova, fa referència, alhora, “a la seva mateixa ribera”¹⁰. Segons ell, doncs, “alguns que, en certa manera, pensen enfosquir la seva fama, diuen que fou de Nervi; d’altres, que de Cugureo, i d’altres de Buiasco, que tots són llocs petits [...], i d’altres que volen engrandir-lo més, diuen que era de Savona, i d’altres que genovès”¹¹.

9 ANTONIO DE HERRERA, *Hispania Vtrix* (Primera y Segunda parte de la *Historia General de las Indias*); Biblioteca de Autores Españoles-22, M. Rivadeneyra, Editor; Madrid, 1877, p. 41-42.

10 HERNANDO COLÓN, *Historia del Almirante*; edició de Luis Arranz, Crónicas de América-1, Historia 16, tercera edició, Madrid, 1985, p. 48.

11 Ídem.

És a dir, que En Ferran Colom, el fill del Descobridor, que va tenir a mà per escriure el seu llibre, tota la documentació familiar, encara no filtrada per la censura reial, afirma que els orígens del seu pare s’han amagat premeditadament. I especifica al detall que hi ha hagut dues maneres d’ocultar el lloc de la naixença: l’una, fent-lo d’un lloc petit i, l’altra, d’una ciutat gran com Gènova o Savona. Per tant, si nega rotundament que el seu pare fos genovès –si l’Andrés Bernáldez, en canvi, assegura que era “de Milà”¹²– i si l’Oviedo parla de la “ribera del Po”, En Gómara, el Pare Sigüenza, En Çurita i En Feliu de la Penya de la “Ribera de Gènova”

12 ANDRÉS BERNÁLDEZ, *Memorias del Reinado de los Reyes Católicos*; edició i estudi de Manuel Gómez-Moreno i Juan de M. Carriazo, Real Academia de la Historia, Madrid, 1962, p. 270.

---

i l'Herrera de la "ribera de Cucureo", com a pàtries d'En Colom; si l'Argote de Molina, alhora, ens assegura, a l'*Aparato de la Historia de Sevilla*, que el seu fill Ferran va tenir una casa i un jardí "a la Ribera del Guadalquivir"¹³, que era "al barri de Santa Maria"¹⁴; vol dir que, per sobre de les interpolacions del nom de la ciutat d'origen, el que sempre es manté inalterable i constant és aquesta "Ribera", que jo interpreto i identifico, ateses les múltiples ponderacions exposades per mi en diversos articles i llibres, i a vista d'aquests nous contrasentits textuais, amb el barri barceloní de la Ribera o de Santa Maria.

D'aquesta Ribera, doncs, devien ser un gran nombre dels mariners que es van embarcar amb En Colom. I a aquesta Ribera deurien tornar. Sabem, perquè quasi totes les fonts en parlen, que En Colom va ser rebut pels reis, primer a Sant Jeroni de la Murtra, en privat¹⁵, i després a Barcelona, per les multituds¹⁶.

Amb tot, també som conscients que hi va arribar a peu, però que una altra caravel·la, hi va fer cap per mar un mes abans¹⁷. Llavors, de ser això cert, ara s'explicaria amb una gran nitidesa un vers d'En Joan de Castellar, que ens diu que després de salpar de les terres del Nou Món, En Colom i els seus homes van arribar a Espanya i "se sabé tot *des de*

la ribera"¹⁸. És ben evident, perquè tothom ho va saber des de la Ribera de Barcelona, barri de mariners i port principal de la Mediterrània.

Amb les quals coses ara tenim la certitud que En Cristòfor Colom vivia, entre viatge i viatge al Nou Món, a Barcelona, al barri mariner de la Ribera, prop de Santa Maria del Mar, perquè és aquí on hi havia el port, la Llotja, la Duana, el centre neuràlgic de tots els negocis navals, on vivien molts dels mariners que van anar i tornar al Nou Món, i on ell tenia la llar i, a més, la resta de la família.

JORDI BILBENY

---

13 Cf. E. JOS, "Vida y obra de Don Fernando Colón", *Anuario de Estudios Americanos*; I (1944), p. 88.

14 JOSÉ HERNÁNDEZ DÍAZ i ANTONIO MUÑOZ OREJÓN, *El Testamento de Don Hernando Colón y otros documentos para su biografía*; Publicaciones del Instituto Hispano-Cubano de Historia de América, Sevilla, 1941, p. 123, doc. LXXXIII.

15 Vg. JAUME AYMAR I RAGOLTA, "Colom a Sant Jeroni de la Murtra", *Colom i el Món Català*; Rafael Dalmau, Editor; Barcelona, 1993, p. 213-223.

16 Vg. JORDI BILBENY, "La tornada d'En Colom a Barcelona"; *La Descoberta Catalana d'Amèrica. Una reflexió sobre la manipulació de la Història*; Edicions Gargot, SCP, Granollers, 1999, p. 51-60.

17 Ídem.

---

18 JUAN DE CASTELLANOS, *Elegías de Varones Ilustres de Indias*; Biblioteca de Autores Españoles-IV, M. Rivadeneyra-Editor, Madrid, 1874, p. 21.

ESCRIUEN EL NOSTRES LECTORS

Eleccions catalanes

Confesso que tenia en ment un altre article, però l'actualitat, amb el poti poti que s'ha generat arran de les eleccions de la Generalitat del passat 1 de novembre, m'ha decidit a donar la meva opinió, encara que no tant com a fidel a un determinat partit, que ho sóc, sinó més aviat com a observador. Això vol dir que he de ser, o almenys intentar-ho, en primer lloc neutral i, en segon lloc primmirat i cautelós a fi i efecte de no ferir susceptibilitats, atès que la política a casa nostra, com s'ha demostrat amb escreix en el resultat dels comicis, té un ventall ideològic tan variat com plural. Espero no errar en el meu propòsit.

Malgrat el triomf de la formació nacionalista en totes les circumscripcions, llevat de tres, que traduït en nombre d'escons, li ha permès convertir-se en la primera força del Parlament, ha provocat un gran desencís entre els que li donaren suport que no acaben d'empassar-se que, el seu candidat, no pugui assolir la presidència de la generalitat en no haver aconseguit majoria absoluta i quedar a expenses de posteriors negociacions, entre partits, amb el resultat negatiu de tots conegut. Tanmateix, tot i que es pugui interpretar com un evident contrasentit, que el guanyador esdevingui perdedor; tal i

com va dir el televisiu Josep Cuní, hem d'admetre d'acord amb la Llei Electoral, hores d'ara vigent, que tot s'ha conduït amb legalitat, licitud i legitimitat. Així, doncs, no es pot fer cap retret.

Ara bé, sí que no comparteixo algunes expressions, sens dubte fruit del desencantament, que he sentit en boca de molts ciutadans, durant la meua estada al Baix Penedès i l'Alt Urgell, on tinc familiars. Honradament no es poden, ni s'han de dir frases com: "La propera vegada no aniré a votar, que s'ho facin" o "tant de bo s'estavellin", referint-se al nou Govern. No amics no, ben al contrari, sí que hem d'anar a votar ja que és un deure cívic; sempre hem estat un poble de profund tarannà democràtic i hem de seguir sent-ho, i tampoc s'ha de desitjar el fracàs dels que, des d'ara, i fins els propers quatre anys, tindran la responsabilitat de governar-nos, per la senzilla raó que el seu fracàs seria el nostre fracàs, el de tot el país, sense distincions de persones i ideologies i forçosament he de suposar que ningú que tingui un xic de front pugui alegrar-se que tal cosa arribi a succeir. Servidor, crec en un futur que millori el present i permeti el desenvolupament de l'Estat, dins d'un clima polític orfe de crispacions. Ara toca fer-los-hi costat. El temps dirà si s'ho mereixen.

ANTONI MOLINÉ I ROURA

A JOSEP COMA, MEMÒRIA D'UN ESCRITOR

Et vaig veure poques vegades, tan poques, que es podrien comptar amb els dits, però gosaria afirmar que et coneixia bé perquè seguia els teus escrits a Segarra Actualitat, en cada nou exemplar de Terra Rubra i llegia els teus llibres. Dominaves la nostra llengua, aquella llengua que durant anys vas ensenyar als teus alumnes quan ja podies fer-ho sense cap impediment, però primer vas haver d'aprendre-la tu, perquè en l'escola de la postguerra no es permetia l'ensenyament i l'ús del català. Ens van fer aquesta mala jugada als de la nostra generació, perquè volien arrabassar la llengua de la nostra terra, per això la van eliminar de l'escola, tot i que ella seguia ben viva oralment en la veu del poble i en cada família autòctona que, sense adonarse'n, o sí, la transmetia als nouvinguts i nouvingudes, agermanant a tots.

Tu n'eres ben conscient d'aquest fet i vas voler aprendre a escriure-la i en vas fer la docència amb devoció. La mateixa devoció que posaves en el moment d'emprar un català pulcre en els teus llibres. Ho feies d'una manera didàctica, planera, que treia la por dels possibles lectors no avesats a llegir en català. Quan llegien un llibre teu se'ls feia entenedor i en parlaven amb els veïns i els amics, i aquest boca, orella, s'encomanava dels uns als altres, i el que tu escrivies arribava a totes les cases. En cada nou llibre, nova alenada d'històries que ningú no es volia perdre. Amb aquesta manera

de procedir senzilla i honesta vas fer un gran servei a la cultura catalana, estimat company.

Alt i ben plantat, pulcrament vestit, eres la imatge emblemàtica del bon mestre que un bon dia, encarat al full en blanc, esdevé l'escriptor que va teixint a poc a poc un llibre darre l'altre. Els teus ulls, petits i vius, intel·ligents i observadors, eren els fars d'un rostre que emergia d'un coll esvelt. Les orelles obertes, a l'aguait, copsaven atentes la natura, en les passejades a camp obert, i tot reflexionant sobre la condició humana i el què fer diari de la gent del teu entorn vital, narraves la vida senzilla d'un poble, el viure de cada dia, les seves anècdotes, el seu tarannà, reflectint la vida senzilla, estalviadora d'un segle vint tan trasbalsat.

L'últim record que tinc de tu és la trobada, el mes d'abril, a Les Pallargues, durant la festa d'atorgament del Premi 7 Lletres. Ens vam saludar amablement. Vas seure a prop nostre, amb la teva muller, atent, amb el somriure als llavis. Hi va assistir també Josep Maria Madern, a qui vaig saludar emocionada. No sé quina estranya sensació em va portar a pensar que potser era l'última vegada que ens retrobàvem aquells tres segarrens.

Adéu, company i amic, em van acostar a tu, els teus escrits i llibres.

ROSA FABREGAT

Terra Rubra (Desembre, 2006)

EL TEU RECORD ENS HA D'ESTIMULAR

Avui, Josep, fa un mes que ens vas deixar, res més lluny de pensar, que un 27 de novembre, preparant com ara fem, el nou número de Terra Rubra, hauríem de parlar-te des de l'absència i amb la seguretat que les nostres paraules no arribarien a tu pel mitjà de comunicació que habitualment fèiem servir.

Només dos dies abans de la teva mort, trobàvem a la bústia de correu un sobre amb el teu remitent. Puntual com sempre, tampoc havies fallat al compromís amb la nostra revista des de la primera col·laboració, obríem la teva correspondència amb curiositat i ànsia. De què ens parlarà el Josep en aquest número?

Com cabia imaginar-nos, que fóra el darrer escrit que ens enviaries ?

Potser avui hauria estat bo de parlar de les teves virtuts, del teu tarannà, del teu pou de records, de la teva memòria privilegiada, de tantes i tantes coses que ara sobtadament ens venen a la memòria..., però no serà així, avui volem donar pas a altres amics, companys i lectors, no tan habituals a les pàgines de la nostra publicació, per així rendir un petit homenatge a la teva persona, al nostre fidel col·laborador, al que ens ha fet memòria de tants fets, de tantes anècdotes de caire divers, de la nostra població. Si no haguéssim tingut els teus escrits, se'ns haurien escapat molts bocins d'història de Tarroja, que ara coneixem.

Tot plegat feia unes hores que havies arribat a Tarroja per passar-hi uns pocs dies. El capvespre anterior havies conversat amb veïns, tot tornant d'estirar una mica les cames pel camí de Santes Masses, vas lloar –hem sabut– com havies gaudit de l'olor de la farigola tardorena i de la quantitat d'herbes aromàtiques que acompanyen tímidament encara, els camins de la Segarra. Tornaves a casa, no gaire tard, per resguardar-te durant

aquest temps de tardor del dia escurçat i de la fresca marinada.

Deixem en un silenci profund i respectuós, aquestes darreres hores que vas viure al caliu de casa, amb la Fina, a la casa de la teva adolescència i joventut. Segurament havies triat aquesta data de venir a Tarroja sense més intenció que per complaure't en uns dies de descans, de xerrada amb els amics, de passeig pels records d'infantesa o tal vegada per anar gestant el proper llibre a editar.

Aquella nit, que intuïm llarga i embolcallada pel silenci habitual de la nostra vila, minsa d'habitants, es va despertar amb el toc de les hores que el rellotge del campanar feu sonar com un esquing al vent i que sobtadament va esclaiar totes les cases.

Els tarrogencs t'estimem Josep! i ens sentim orfes de la teva habitual presència, de la teva disposada col·laboració a tot el que volia ser un impuls cultural, de la teva comunicació planera i fàcil, del teu acolliment sempre a punt, de la teva sensibilitat que endevinàvem a flor de pell, de la teva prudència quan parlaves d'anècdotes viscudes i silenciaves finament els seus promotors, potser perquè no eren massa edificants.

Sentim la teva absència i volem que el teu record perduri entre nosaltres, et volem agrair que encaminassis els teus darrers passos cap a Tarroja per deixar-hi la petja més profunda que hom pot depositar i encara més, que ens hagi deixat participar a cadascun de nosaltres i a la nostra vila del teu darrer i transcendental acte.

Ens vas oferir, encara que només fos per un temps molt curt, la possibilitat que et sentíssim més proper, més nostre, més tarrogenc, més de casa...

Gràcies Josep, pel teu ensenyament i el teu exemple.

NADAL de Rosa Fabregat

Veniu, Jesús, veniu,
com cada vell Nadal
en aquest món convuls.
Vaixell a la deriva.

Veniu, Jesús, veniu,
enmig de tots nosaltres,
amb cants de joia als ulls.

Veniu, Jesús i ompliu
de Pau que no tenim,
el món que vau crear.

Hi ha fam i mort i fred,
rebuig i malaltia.
Dolor que estreny el cor
i llàgrimes als ulls.

Veniu, Jesús, veniu
tan fràgil en el niu,
veniu i il·lumineu
els ulls i la mirada
de tots els éssers vius
amb l'eclosió de Llum
que porta l'Esperança.

Full informatiu de la Vila de Tarroja

Consell de Redacció: *Josefina Carulla, Josep Coma, Josep Condal, Narcís Saladrígues i Mercè Torra.*

Col·laboradors: *Jeroni Artigas, Josep M. Llobet, Ramon Castellà, Jaume Secanell, Alba Vallés, Núria Verdés i Ramon M. Verdés.*

Correcció: *Servei Comarcal de Català del Consell Comarcal de la Segarra*

<http://www.terrarubra.net>

c/e: revista@terrarubra.net

Els articles publicats reflecteixen únicament l'opinió de qui el signa.

Núm. de compte per als subscriptors: 2013 0315 22 0200665270

Edita: «**Comissió d'Estudis Tarrogencs**»

C/ de l'Església, 1 - Tel. / Fax 973 52 00 65 - 25211 TARROJA

Muntatge i impressió:

Saladrígues, S.L. - Ctra. de Preixana, s/n - 25250 BELLPUIG

Dip. Legal: L-2107 - 1990

QUATRE COSES SOBRE EL PA

Eren Quatre les barres de pa que, dins d'una bossa de plàstic, estaven mig colgades entre la runa d'un contenidor. Era un contenidor de deixalles de la construcció d'aquests que tan sovint veiem davant d'un edifici en obres,

M'ha fet mal. Aquestes quatre barres per encetar, reposant entre guixots, rajoles escantonades, una pica de lavabo trencada, plàstics... m'ha produït una sensació de malestar. Llençar el pa d'aquesta manera! Potser hi havia una explicació, però jo no n'hi trobava cap.

Llavors he recordat. Ja fa una pila d'anys i en el pati del col·legi una colla d'alumnes jugaven a pilota tot fent baixar l'esmorzar. Tot normal. De cop a un li va caure una llesca de pa a terra i, sense pensar-s'ho gaire, d'una puntada de peu la va fer volar cap a la vora. Poc després, ja a classe, vam parlar d'aquest fet a veure que en pensaven. Naturalment què tots van guipar la resposta i, unànimement, van considerar que estava mal fet: una manera d'obrar reprovable.

Tot i que tenien més raó que un sant, vaig insistir a veure què és el que hagués calgut fer. Aquí hi van sortir dues opinions. Uns deien que el que s'esqueia era plegar-lo i portar-lo a la paperera; els altres eren de l'opinió que hagués estat més correcte espolsar-lo una mica, bufar la terra si és que n'hi havia i continuar menjant-se'l. Hi havia un xiquet, gitano, que callava. Llavors li vaig preguntar directament què hagués fet ell en cas que li hagués caigut el pa. Com si se'n donés vergonya, em va respondre:

-L'hagués plegat, i, després de bes-sar-lo, hagués continuat menjant-me'l

---

–després, més fluixet, va afegir– a casa m’ho han ensenyat així.

El vaig felicitar, a ell i a la seva família, tant pel respecte que demostraven per aquest aliment com perquè a casa meva, quan jo era un menut com ell, també m’havien ensenyat el mateix.

Eh que amics lectors/res, particularment els que ja pentineu cabells blancs que també us havien ensenyat a besar el pa cas que us caigués, com una reparació pel greuge fet a aquest quasi sant aliment?

I ara em trobava amb quatre barres de pa, com una deixalla més, en un contenidor!

Com ha canviat el món! Hi ha qui opina que cap a millor, perquè si bé és veritat que segons els estudis hi ha vuit-cents milions de persones en tot el món que passen gana, alguns fins a la consumpció mortal; en canvi n’hi ha mil milions que estan massa grassos, que pateixen obesitat –alguns també fins a morir. Hem millorat?

Potser per això ara em trobava amb quatre barres de pa en un contenidor!

Els meus records han tornat a aquells temps de la infantesa en què

no solament calia besar la llesca que caigués a terra, sinó que hom no podia deixar de qualsevol manera el pa al calaix on el guardàvem. Calia deixar-lo pla damunt la part que anava a terra quan el coïen. Si no ho fèiem així ens reptaven i ens deien que les ànimes del purgatori patien per aquest fet.

Sí. Hi havia un gran respecte en tot el que feia referència al pa. Fixeu-vos que en aquells temps de la postguerra i estraperlo, hi havia el pa blanc, boníssim i el pa negre, no tant. Moltes vegades aquest pa, el negre, no era tan bo com calia a causa de la mala qualitat de la farina d’aquell temps per les barreges no massa cristianes que s’hi feia. L’expressió de les mestresses de casa quan portaven aquell pa a taula era: “Aquest pa, deumonedó, és ben maixant!”. És veritat que aquesta darrera paraula, del francès méchant, (dolent) pot semblar un menyspreu; però ni per pensaments aquesta era la intenció de cap mestressa. Fixeu-vos que abans hi havia posat el “deumonedó”, o sigui, Déu ens do.

Això és el que jo dic: “Deumonedó i, a ser possible que no sigui maixant”.

JOSEP COMA

Hostal
Jaumet
Fundat el 1890
TORÀ

Ctra. Barcelona-Andorra, s/n
Tel./Fax 973 47 30 77
25750 TORÀ (Lleida)
www.svt.es/caljaumet
e-mail: caljaumet@svt.es

Tel. 973 53 16 73 - Part. 973 53 16 06 - Av. Mil·lenari, 38 - 25200 CERVERA

CAIXA CATALUNYA